



Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 6204/2020
23.12.2021. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија Звездане Лутовац, председника већа, Драгане Маринковић и Иване Рађеновић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., кога заступају пуномоћници Гордана Ковачевић и Бошко Орлић, адвокати из ..., против тужене Републике Србије – Министарство правде, коју заступа Државно правобранилаштво – Одељење у Новом Саду, ради накнаде штете, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 2191/20 од 23.09.2020. године, у седници одржаној 23.12.2021. године, донео је

ПРЕСУДУ

ДЕЛИМИЧНО СЕ УСВАЈА ревизија тужиоца и **ПРЕИНАЧУЈЕ** пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж 2191/20 од 23.09.2020. године, у преиначујућем делу и одлуци о трошковима првостепеног поступка, тако што се тужена **ОБАВЕЗУЈЕ** да тужиоцу на име накнаде нематеријалне штете због претрпљеног страха (поред досуђеног износа од 100.000,00 динара) исплати износ од још 100.000,00 динара и због претрпљених физичких болова (поред досуђеног износа од 70.000,00 динара) исплати износ од још 80.000,00 динара, све са законском затезном каматом од 08.07.2020. године до исплате, у року од 15 дана од дана пријема отправка ове пресуде.

У преосталом делу ревизија тужиоца, изјављена против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 2191/20 од 23.09.2020. године, се **ОДБИЈА** као неоснована.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужена да тужиоцу накнади трошкове целог поступка у износу од 580.228,00 динара са законском затезном каматом од извршности пресуде до коначне исплате у року од 15 дана од дана пријема отправка ове пресуде.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Новом Саду П 300/2015 од 08.07.2020. године, ставом првим изреке утврђено је да је тужба повучена у делу тужбеног захтева којим је тражено да се утврди да је пред Окружним, односно Вишим судом у Панчеву у предмету К 10/10 повређено право тужиоца на правично суђење укључујући и право на суђење у разумном року као и друга права личности све условљено трајањем кривичног поступка, те да се тужена обавезе да му на име накнаде штете због повреде ових права исплати износ од 370.000,00 динара са законском затезном каматом од

пресуђења до исплате. Ставом другим изреке тужбени захтев је делимично усвојен, тако што је тужена обавезана да тужиоцу исплати на име накнаде нематеријалне штете у виду душевних болова, душевних патњи и психичког бола због повреде части и угледа, слободе и права личности проузрокованих неоснованим лишењем слободе износ од 2.500.000,00 динара, на име накнаде штете због претрпљених физичких болова износ од 300.000,00 динара и на име накнаде штете због претрпљеног страха износ од 500.000,00 динара са законском затезном каматом на сваки означени износ од 08.07.2020. године до исплате, као и на име материјалне штете у виду трошкова сачињавања захтева за накнаду штете од 02.06.2015. године износ од 18.000,00 динара са законском затезном каматом од 08.07.2020. године до исплате. Ставом трећим изреке тужена је обавезана да тужиоцу накнади материјалну штету у виду разлике нето зараде између онога што је тужиоцу исплаћено за време суспензије од 24.04.2003. године па до дана отказа 12.08.2003. године и онога што би тужилац примио да није било суспензије због притвора, у појединачно означеним износима и са законском затезном каматом ближе означено у изреци, као и да му на име накнаде материјалне штете у виду изгубљене нето зараде за период од 13.08.2003. године до 01.03.2005. године исплати појединачно означене новчане износе са законском затезном каматом ближе означено у изреци. Ставом четвртим изреке тужиоцу је утврђен радни стаж, односно стаж осигурања у периоду од 12.08.2003. године до 01.03.2005. године и тужена обавезана да за означени временски период Републичком фонду за пензијско и инвалидско осигурање запослених са позивом на лични матични број тужиоца уплати доприносе на нето основице појединачно означене у том ставу изреке и накнаду за неискоришћен годишњи одмор за 2003. и 2004. годину са законском затезном каматом. Ставом петим изреке тужбени захтев је одбијен преко досуђене законске затезне камате на износ од 18.000,00 динара од пресуђења па до тражене камате од дана утужења. Ставом шестим изреке, преко досуђеног износа од 2.500.000,00 динара на име накнаде нематеријалне штете са законском затезном каматом од дана пресуђења до исплате до траженог износа од 3.700.000,00 динара са законском затезном каматом од дана пресуђења до исплате, као и преко досуђеног износа од 500.000,00 динара на име претрпљеног страха са законском затезном каматом од дана пресуђења до исплате па до тражених 700.000,00 динара са законском затезном каматом од дана пресуђења до исплате, тужбени захтев је одбијен. Ставом седмим изреке тужена је обавезана да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка у износу од 785.222,00 динара са законском затезном каматом од дана извршности пресуде до исплате.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж 2191/20 од 23.09.2020. године, жалба тужене је делимично усвојена а делимично одбијена и првостепена пресуда у побијаном усвајајућем делу потврђена за накнаду нематеријалне штете за душевне болове због повреде части и угледа, слободе и права личности проузрокованих неоснованим лишењем слободе у износу од 1.000.000,00 динара, за претрпљени страх у износу од 100.000,00 динара и за претрпљене болове у износу од 70.000,00 динара са законском затезном каматом од пресуђења до исплате и делу којим је тужена обавезана да тужиоцу накнади материјалну штету у виду изгубљене зараде за период од 24.04.2003. до 12.08.2003. године, као и делу којим је тужена обавезана да тужиоцу накнади трошкове састава одштетног захтева у износу од 11.250,00 динара са законском затезном каматом од дана извршности до исплате. Првостепена пресуда је преиначена тако што је одбијен тужбени захтев за исплату накнаде нематеријалне

штете за душевне болове због повреде части и угледа, слободе и права личности проузрокованих неоснованим лишењем слободе преко износа од 1.000.000,00 динара, за претрпљени страх преко износа од 100.000,00 динара и за претрпљене болове преко износа од 70.000,00 динара са законском затезном каматом до пресудом досуђених износа, за исплату накнаде материјалне штете у виду изгубљене нето зараде за период од 13.08.2003. до 01.03.2005. године у појединачно означеним новчаним износима са законском затезном каматом ближе означено у изреци, као и у делу којим је тражено да се тужиоцу утврди радни стаж, односно стаж осигурања у периоду од 13.08.2003. до 01.03.2005. године и тужена обавезе да за означени временски период Републичком фонду за пензијско и инвалидско осигурање запослених са позивом на лични матични број тужиоца као осигураника уплати све доприносе на нето основице и исплати накнаду за неискоришћен годишњи одмор за 2003. и 2004. годину у означеним новчаним износима са законском затезном каматом ближе означено у изреци и за исплату трошкова састава одштетног захтева преко износа од 11.250,00 динара са законском затезном каматом до досуђеног износа као и законску затезну камату на досуђени износ за период од пресуђења до извршности пресуде. Одлука о трошковима поступка је преиначена тако што је обавеза тужене снижена на износ од 488.816,64 динара са затезном каматом од извршности до исплате. Тужилац је обавезан да туженој накнади трошкове жалбеног поступка у износу од 33.000,00 динара.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену у преиначујућем делу, тужилац је благовремено изјавио ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка, погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примене материјалног права, са позивом на одредбу члана 404. ЗПП.

Врховни касациони суд је оценио да је ревизија тужиоца дозвољена по члану 403. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ број 72/11... 55/14), испитао је побијану пресуду у смислу члана 408. ЗПП и утврдио да је ревизија делимично основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП на коју Врховни касациони суд пази по службеној дужности. Неосновано се ревизијом тужиоца указује да је преиначењем првостепене пресуде, другостепени суд прекорачио обим побијања првостепене пресуде жалбом тужене и тиме учинио битну повреду одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. у вези члана 386. ЗПП. Тужена је жалбом побијала првостепену пресуду у усвајајућем делу, па другостепени суд није прекорачио границе испитивања првостепене пресуде у оном делу у коме се побија жалбом (члан 386. став 1. ЗПП), а преиначењем првостепене пресуде због погрешне примене материјалног права, другостепени суд није прекорачио границе разлога наведених у жалби јер по службеној дужности пази на битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 1. до 3, 5, 7. и 9, као и на правилну примену материјалног права (члан 386. став 3. ЗПП).

Према утврђеном чињеничном стању тужилац је лишен слободе решењем о задржавању МУП-а, СУП Панчево од 09.04.2003. године, а решењем Окружног суда у Панчеву Ки. 52/03 од 24.04.2003. године тужиоцу је одређен притвор због сумње да је учинио кривична дела злоупотребе службеног положаја и фалсификовања службене

исправе, те је притвор од стране ванрасправног већа продужаван. Тужилац је пуштен на слободу 25.08.2003. године на основу решења о укидању привора Окружног суда у Панчеву Ки 52/03. Пресудом Вишег суда у Панчеву К 10/10 од 09.01.2012. године тужилац (раније неосуђиван) је ослобођен од оптужбе. Ова пресуда је потврђена пресудом Апелационог суда у Новом Саду Кж 3686/12 од 03.06.2014. године. Тужилац (рођен ... године) је провео у притвору 139 дана. У просторијама полиције је прву ноћ провео везан за сто без хране и воде и од полицијског службеника је добио празан папир са налогом да напише изјаву, а затим и шамар када је рекао да не зна поводом чега треба да да изјаву. Тужилац је након два дана саслушан у просторијама полиције у Вршцу где је тучен, а на основу конкретних питања о раду на броду и крађи нафте могао је да закључи о чему се ради. Физичка и психичка тортура започела је када је ушао у просторију у којој је саслушаван, где га је старији инспектор обраћајући се речима млађим колегама „да их не завара седа глава тужиоца и да је он битанга и бараба“ ошамарио, након чега су га тукли и двојица инспектора рукама и пендрецима. Том приликом тужилац је потписао изјаву сачињену од стране полицијских службеника, а у току боравка у притвору више пута је одвођен у просторије полиције где је саслушаван и једном приликом ударен песницом у главу од стране инспектора. Због батина које је добио приликом саслушања претрпео је повреде и прегледан је у здравственој установи више пута. У време притварања трпео је страх јаког интензитета а потом и страх средње јачине, а због задобијених повреда трпео је болове средње јачине. У притвору је био смештен у просторији са више људи од којих су неки били вишеструки учиниоци кривичних дела. Случај због кога је ухапшен био је медијски пропраћен што је утицало на однос затворског особља према њему. Тужилац је пре овог догађаја био угледни грађанин, а цео догађај је имао изузетно понижавајући ефекат имајући у виду да је слободе лишен пред малолетном децом, супругом и свештеником. Због широке информисаности о конкретном догађају избегавали су га пријатељи и родбина, а затворско особље се према њему понашало као да је кривичним делом заиста прибавио велику количину новца. У притвору је више пута физички злостављан од стране полицијских службеника и вербално понижаван а након пуштања на слободу околина се према њему држала и даље као да је учинилац кривичног дела што је све оставило последице на његово здравље. Пре лишења слободе и вођења кривичног поступка тужилац је био запослен у ..., као ... и у свом радном окружењу уживао је углед и поштовање. Након што је лишен слободе тужилац је решењем послодавца удаљен са радног места почев од 24.04.2003. године па док траје притвор, те је одређено да има право на 1/4, односно 1/3 плате ако издржава породицу коју је остварио за претходни месец. Тужиоцу је престао радни однос на сопствени захтев на основу решења од 12.08.2003. године, уз констатацију да је тог дана поднео писани захтев за престанак радног односа и да је исти прихваћен. Притвор који је тужиоцу одређен између осталог из разлога прописаних у члану 142. став 2. тачка 1. и 3. ЗКП, те је и продужен позивом на цитирану одредбу, односно због опасности да кривично дело понови и опасности од бекства. Притвор је укинут са образложењем да је истог дана донето решење којим је прихваћено јемство уписом хипотеке на непокретности а тужилац је након изласка из притвора у више наврата покушавао да се врати на своје радно место али није успевао из разлога што се против њега водио кривични потупак, те није могао исходovati уверење потребно за заснивање радног односа. Засновао је радни однос у ... 01.03.2005. године али је због односа колега према њему напустио посао 19.07.2007. године. Вештачењем је утврђена висина разлике зараде за време

суспензије од 24.04.2003. до 12.08.2003. године, као и зараде (изгубљена зарада) за период од 13.08.2003. до 01.03.2005. године и накнада за неискоришћени годишњи одмор за 2003. и 2004. годину. Тужилац је пре подношења тужбе поднео захтев за накнаду штете Министарству правде Републике Србије 02.06.2015. године али није добио одговор.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је закључио да тужилац има право на накнаду нематеријалне и материјалне штете због неоснованог лишења слободе на основу члана 35. Устава Републике Србије и одредаба Законика о кривичном поступку. Висина накнаде нематеријалне штете одмерена је применом члана 200. Закона о облигационим односима, узимањем у обзир околности под којима је тужилац лишен слободе, трајање и услове притвора, начин на који је третиран од стране полицијских службеника и однос затворског особља према њему, као и врсту и тежину кривичног дела које му је стављено на терет, те тужиочев углед, породични и пословни статус пре лишења слободе и однос пријатеља и родбине након укидања притвора, као и медијску пропраћеност случаја. Поред накнаде нематеријалне штете за душевне болове због неоснованог лишења слободе (која је одмерена у износу од 2.500.000,00 динара), тужилац има право и на накнаду нематеријалне штете за претрпљене физичке болове (300.000,00 динара) због повреда које је задобио од стране полицијских службеника што представља понашање супротно забрани тортуре из члана 3. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и за страх (500.000,00 динара) који прелази ниво страха који трпи свако притворено лице. Поред накнаде разлике зараде за време суспензије (члан 169. Закона о раду), тужилац има право и на изгубљену зараду, утврђење радног стажа и уплату доприноса од престанка до поновног заснивања радног односа и накнаду за неискоришћен годишњи одмор, јер је захтев за престанак радног односа поднео у циљу изласка из притвора, будући да је један од притворских разлога био опасност да се кривично дело понови а кривични поступак је вођен у вези са службом. Тужилац има право и на накнаду трошкова поводом сачињавања захтева за обештећење који је упућен комисији Министарства правде пре подношења тужбе.

Другостепени суд је делимично преиначио првостепену пресуду, прихватајући изложено становиште првостепеног суда о основу одговорности тужене за накнаду штете тужиоцу због неоснованог лишења слободе. Међутим, применом правила из члана 200. ЗОО, закључио је да је висина правичне новчане накнаде превисоко одмерена за претрпљене душевне болове због повреде части и угледа, слободе и права личности, налазећи да адекватна накнада износи 1.000.000,00 динара, као и накнада за претрпљене физичке болове (70.000,00 динара) и претрпљени страх (100.000,00 динара). Тужиоцу је радни однос престао на његов захтев и престанак радног односа није био разлог за укидање притвора (већ прихватање јемства уписом хипотеке на непокретности), па по становишту другостепеног суда тужилац нема право на накнаду материјалне штете на име изгубљене зараде, утврђење радног стажа и уплату доприноса за период од 13.08.2003. до 31.03.2005. године и накнаду на име неискоришћеног годишњег одмора за 2003. и 2004. годину, јер та штета није у узрочној вези са неоснованим лишењем слободе. Тужилац има право на накнаду трошкова састава одштетног захтева, међутим ови издаци имају карактер трошкова поступка јер

су настали у вези са вођењем парнице у смислу члана 150. ЗПП, па је другостепени суд одмерио њихову висину сразмерно успеху у спору.

Врховни касациони суд налази да су делимично основани наводи ревизије тужиоца којима се указује на погрешну примену материјалног права приликом одмеравања висине правичне новчане накнаде нематеријалне штете за претрпљене физичке болове и страх, док је у преосталом побијаном делу одлуке становиште другостепеног суда правилно.

Висина новчане накнаде нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе утврђује се у складу са одредбом члана 200. Закона о облигационим односима (ЗОО) и има за циљ материјалну сатисфакцију због Уставом заштићених права и добара, каква су слобода и права личности. Душевни болови због повреде слободе и права личности представљају јединствен вид штете који обухвата све штетне последице везане за личност оштећеног проистекле из неоснованог лишења слободе. Накнаду штете одмерава суд узимајући у обзир све објективне и субјективне околности, као што су трајање лишења слободе, тежина и природа кривичног дела које је оштећеном стављено на терет, углед који је оштећени уживао у својој животној и радној средини, животно доба оштећеног и породично стање у време лишења слободе, занимање и друге чиниоце који утичу на природу, тежину и трајање душевних болова изазваних лишењем слободе.

Имајући у виду све утврђене околности релевантне за одмеравање висине накнаде нематеријалне штете, Врховни касациони суд налази да је правилно другостепени суд одмерио правичну новчану накнаду за душевне болове због повреде слободе и права личности проузроковане неоснованим лишењем слободе (као јединствен вид накнаде) у износу од 1.000.000,00 динара. Правична накнада нематеријалне штете, као облик отклањања штетних последица, састоји се у исплати суме новца као сатисфакцији за претрпљену нематеријалну штету, да би се код оштећеног успоставила психичка и емотивна равнотежа у мери у којој је то могуће, с обзиром да реституција по природи ствари није могућа. При том, она не сме бити циљ, већ мора бити средство за ублажавање претрпљене нематеријалне штете. Наведени износ одговара значају повређеног добра и циљу коме служи та накнада, док је у преосталом делу захтев тужиоца за накнаду нематеријалне штете неоснован, будући да би досуђивање већег износа погодовало тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом у смислу члана 200. став 2. ЗОО.

Утврђене околности у конкретном случају, оправдавају досуђивање и посебне новчане накнаде за претрпљени страх и физичке болове независно од новчане накнаде за душевне болове због повреде права личности проузроковане неоснованим лишењем слободе, као јединственог вида накнаде. Међутим, Врховни касациони суд налази, применом критеријума из чана 200. став 1. ЗОО, а имајући у виду трајање и интензитет претрпљеног страха и физичких болова да је правична новчана накнада за претрпљени страх 200.000,00 динара, а за претрпљене физичке болове 150.000,00 динара. Зато је делимично преиначена другостепена пресуда и тужиоцу досуђено на име накнаде нематеријалне штете због претрпљеног страха (поред досуђеног износа од 100.000,00 динара) износ од још 100.000,00 динара и због претрпљених физичких болова (поред

досуђеног износа од 70.000,00 динара) износ од још 80.000,00 динара, Досуђивање накнаде у већем износу, имајући у виду природу и друштвену сврху права на накнаду нематеријалне штете не би одговарало значају повређеног добра и циљу коме накнада служи на основу члана 200. став 2. ЗОО, због чега је супротно наводима ревизије тужиоца, правилно одбијен његов тужбени захтев преко наведених износа.

По члану 35. став 1. и 2. Устава Републике Србије, ко је без основа или незаконито лишен слободе, притворен и осуђен за кажњиво дело има право на рехабилитацију, накнаду штете од Републике Србије и друга права утврђена законом. Свако има право на накнаду материјалне или нематеријалне штете коју му је незаконитим или неправилним радом проузроковао државни орган, ималац јавног овлашћења, орган аутономне покрајине или орган јединице локалне самоуправе. Право на накнаду штете од државе и друга права прописана законом, по члану 18. Законика о кривичном поступку има лице које је неосновано лишено слободе или осуђено за кривично дело.

Имајући у виду наведено, са становишта правила о накнади штете неосновано осуђеним лицима или лицима неосновано лишеним слободе, захтев тужиоца за накнаду материјалне штете на име изгубљене зараде, утврђење радног стажа и уплату доприноса за период од 13.08.2003. до 31.03.2005. године и накнаду на име неискоришћеног годишњег одмора за 2003. и 2004. годину је неоснован, јер ова штета није последица неоснованог лишења слободе, већ престанка радног односа тужиоцу на сопствени захтев од 12.08.2003. године. Супротно наводима ревизије, којима се указује на разлоге тужиоца за подношење таквог захтева, ова штета није у узрочно-последичној вези са неоснованим лишењем слободе јер је према утврђеном чињеничном стању, тужиоцу притвор укинут из разлога прихватања јемства као средства обезбеђења у виду уписа хипотеке на непокретности. Такође је правилно становиште другостепеног суда да тражена накнада на име трошкова поводом састава одштетног захтева (који је поднет пре подношења тужбе) има карактер трошкова поступка по члану 150. ЗПП, који су настали у вези са вођењем парнице, па је њихова висина правилно одмерена сразмерно успеху у спору, са законском затезном каматом од дана извршности пресуде.

Тужилац је делимично успео у поступку по ревизији, па му на основу чланова 153, 154. и 163. став 2. у вези члана 165. став 2. ЗПП припадају трошкови целог поступка према оствареном успеху у спору. Висина је одмерена на име тражених трошкова за састав тужбе и четири образложена поднеска од стране адвоката у износу од по 6.000,00 динара, заступања на петнаест одржаних рочишта по 12.750,00 динара и четири неодржана рочишта по 7.125,00 динара, као и за састав ревизије 22.500,00 динара, све према важећој Адвокатској тарифи у време пресуђења. Тужиоцу припадају и опредељено тражени трошкови вештачења у укупном износу од 103.000,00 динара и на име судске таксе за тужбу и првостепену пресуду по 55.864,00 динара, за ревизију 26.800,00 динара и ревизијску одлуку 40.200,00 динара, све са законском затезном каматом, почев од извршности одлуке до исплате.

На основу члана 414. став 1. и 416. став 1. ЗПП, Врховни касациони суд је одлучио као у изреци.

**Председник већа – судија
Звездана Лутовац, с.р.**

За тачност отправака
Управитељ писарнице
Марина Антонић